

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף



כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' ז' כסליו-שבת י"ג כסליו תשפ"ה

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת בבא בתרא קס"ו-קע"ב

שבוע פרשת וישלח

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

וכתב דבשובר שיצא והיה כתוב בו שנתפרע ממנו דינרין, יש אומרים הגבי שובר נדון הלשון על העליונה ודיינין הכי דטובא קאמר, והמוציא מחבירו עליו הראיה, וכתב דלזה נוטה דעת הרא"ה ז"ל אף על פי שאינו נראה בעיני הריטב"א ז"ל תלמידו. ע"כ:

והמבואר להלכה, דאם כתוב בשטר ממטבע פלונית כך וכך מטבעות חייב פלוני לפלוני ונמחק אותו סכום ואינו ניכר, אין לו אלא שנים מאותו מטבע. היה כתוב בשטר סלעים, מלוה אומר חמש ולוה אומר שנים נותן לו שנים ונשבע שבועת היסת על השאר, דכל מה שמבואר בשטר אין זה מודה במקצת, ולכן אם הלוה אומר שלש חייב שבועה דאורייתא. היה כתוב בשטר פלוני לזה מפלוני כסף נותן לו חתיכה של כסף הפחות שבמשקלות שבאותו מקום. היה כתוב בו מטבע של כסף נותן לו הפחות במטבע של כסף היוצא באותו מקום, ואפילו אם בזה המקום יוצא פרוטה של כסף אינו נותן לו רק פרוטה. ואם בשטר אינו מבואר המקום שלוח ממנו נותן לו המטבע של כסף הקטנה שיוצא באותו מקום שתובעו [נה"מ], ואם כתוב בו דינרי כסף או כסף דינרי נותן לו שני דינרי כסף, ואם כתוב בו כסף בדינרי בזמן הז"ל לפי הנהוג בלשונם דדינרי היה נקרא של זהב ודינרין היה נקרא של כסף נותן לו כסף ששוה ב' דינרי זהב, ואם כתוב בו כסף בדינרין נותן לו כסף ששוה שני דינרים של כסף. ואם כתוב בו זהב בדינרי נותן לו זהב שבו ששוה שני דינרי זהב, ואם כתוב בו זהב בדינרין נותן לו זהב שבו ששוה שני דינרין של כסף, ואם כתוב בו זהב דינרי או דינרי זהב נותן לו שני דינרי זהב, ואם כתוב בו זהב סתם נותן לו חתיכה של זהב הפחות שבמשקלות שבאותו המקום. ואם כתוב בו מטבע של זהב נותן לו המטבע הקטנה של זהב היוצא באותו המקום.

דף קס"ו ע"א

זהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף זהב. ואימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר, אמר אב"י יד בעל השטר על התחתונה.

כללא דמילתא בכל הסוגיות הבאות היא שבכל ספק שיש לנו בלשון השטר, תמיד יד בעל השטר על התחתונה, והטעם, כי בעל השטר הוא המוציא והמוציא מחבירו עליו הראיה, ונפקא מינה בזה היכא דבעל השטר הוא המוחזק כמו שנבאר בסמוך.

עוד כלל בזה דלענין לשונות השטר אזלינן בתר לשונות בני אדם, ותמיד אזלינן בתר הלשון הרגילה אצל בני אדם, ולא שייך לומר כאן שמא יש משמעות אחרת ללשון השטר, ולא שייך לומר יד בעל השטר על התחתונה, וכן הוא בענייני מחיקות וכיו"ב וסתירות, דאזלינן בתר הסברא כמו שיבואר לקמן בפרטות.

ואמרו לעיל [ע"ב] אמר כסף אין פחות מדינר כסף וכו' דכתוב ביה מטבע וכו', וכתב הנמוקי יוסף, בשם הרשב"א, דמי שכתב מטבע סתם במקום שיוצאין שנים או שלש סוגי מטבעות, אם יוצאים כולם כאחד, דהיינו שאין שימוש שאחד יותר מחבירו, נותן לו מן הגרוע שבהן, אבל אם האחד מהם יוצא להדיא ולא האחרים, נותן לו מאותו שיוצא להדיא ואפילו הוא יותר חשוב, כנ"ל. והביא דכתב הריטב"א תלמידו דלא חשיב יוצא בהוצאה רק כשנושאין ונותנין בהם במיני מאכל וסחורה, ולא משום שמחליפים אותם בתור מטבע בשולחנות [בבנקים], ומה שכתב הרב להדיא, לאו דוקא, אלא הכוונה שאחרים אין להם שימוש כלל, וכן דעת הריטב"א ז"ל ורבו הרא"ה ז"ל.

כולל ומכון ראש פינה:

המוציא שטר חוב על חבירו וכתוב בו סך מאה דינרין או סלעים ולא נתפרש איזה דינרין או איזה סלעים גדולות או קטנות, אם היה כתוב בהשטר המקום שלוה ממנו נותן לו הדינרין או הסלעים כפי המקום שהלוהו ואם לא היה כתוב בהשטר המקום שהלוהו נותן לו כפי המקום שתובעו.

דף קס"ו ע"ב

תנו רבנן ילמד התחתון מן העליון באות אחת, אבל לא בשתי אותיות. אמר רב פפא פשיטא לי, ספל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון וכו'.

כתב הנמוקי יוסף דמה שאמרו למעלה ולמטה, דדרך הוא שכופלין בשטר הדברים, כגון ואחריות ממון זה כו' ולעולם נלך אחר התחתון משום דאפשר דחזר מן הראשון, ומה ששינוי הכל הולך אחר התחתון אם התחתון מנה שהוא לחובתו למדין אפילו משטה אחרונה כיון שמוציאו מתחת ידו או יורשיו, אבל אם הוא מאתים שהוא לזכותו אין למדים אם הוא בשיטה אחרונה. הריטב"א בשם רבו הרא"ה ז"ל.

היה כתוב בו למעלה דבר אחד ולמטה מזה דבר אחר, אם אפשר לקיים שני הדבורים שלא בדוחק [ש"ך] שלא יסתרו זה את זה מקיימים שניהם, אבל אם סותרים זה את זה כגון שכתוב למעלה מנה ולמטה מאתיים או איפכא הולכין אחר התחתון, דודאי חזרה הוא מהעליון, והוא שלא היה טובת בעל השטר בשיטה אחרונה משום דטובת בעל השטר אין למדין משיטה אחרונה, אבל לאפקועי מבעל השטר למדין אפילו משיטה אחרונה. ואם נמחק לגמרי סכום של מטה הכל פסול דאפשר שהיה כתוב בו למטה רק דינר אחד, אבל אם היה כתוב למעלה הרבה סכומים ולמטה כתוב הסך הכולל ואינם משתווים יחד בזה לא אזלינן בתר התחתון, דיותר הדעת נוטה שטעה בחשבון הכולל והולכין אחר הפרט של מעלה.

ואם כתוב בשטר מאה שהם מאתיים או מאתיים שהם מאה ואין אנו יודעים הפירוש אם הכוונה מאה מטבעות גדולות שהם מאתיים מטבעות אמצעיות או מאה מטבעות אמצעיות שהם מאתיים קטנות וספקות כיוצא בזה, באלו יד בעל השטר על התחתונה ואינו גובה אלא הפחות שבשניהם דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ואם נמחק מהתחתון אות אחת בשם הלוה או המלוה שאפשר להבין ענינו מהעליון למדין ממנו, כגון שכתוב למעלה שחייב לחנני ולמטה כתוב לחנן ילמד תחתון מעליון וינתן לחנני, כי אות אחת דרך הסופרים להשמיט או להמחק, ודוקא חסרון בשמות או בשאר דבר אבל חסרון או מחק בסך המעות אפילו אות אחת אין למדין [נה"מ], ושני אותיות בכל דבר אין למדין, כגון שכתוב למעלה חנני ולמטה חן, ואפילו כשיש בתיבה העליונה

שש אותיות ובתחתון לא נמחק אלא שתיים אין למדין מהעליון, וכיון שאין למדין וידוע שנמחק השטר פסול, אבל אות אחת למדין אפילו כל התיבה אינו רק שתי אותיות ואנו צריכין ללמוד חצי תיבה. ואם היה חסרון בלא מחק, שלמעלה כתב חנני ולמטה חן ודאי חזרה היא, שהסופר לא היה טועה שתי אותיות וינתן לחן, ואם למעלה כתוב חנן ולמטה נני הוה ספקא דדינא אם למדין זה מזה, שנאמר דלמעלה חסר היו"ד ולמטה חסר החי"ת וכאילו כתוב חנני או לא, והמוציא מחברו עליו הראיה, ולא ינתן לא לנני ולא לחנני, ואם כתבו הרשאה זל"ז גובין, אבל חנן אפילו בהרשאה אינו גובה, דהא לפ"ז צ"ל שבתחתון החסיר החי"ת הראשון והוסיף יו"ד בסוף לחנם, ואין סברא לומר כן.

כללא דמילתא בענינים אלו, הוא שאות אחת דרך הסופר לקצר או להמחק בעצמו לפעמים שלא בכונה ולכן למדין מהעליון, מה שאין כן בשתי אותיות, ולכן אם נחסרו שתי אותיות שלא נכתבו אמרינן דודאי הלוה צוה להסופר לכתוב כן מפני שלא לזה לבסוף מזה המבואר למעלה, כגון חנני אלא מחן וינתן לחן, אבל כשנכתבו מתחלה אלו השני אותיות ואח"כ נמחקו, ודאי דבכונה נמחקו, ולא ידעינן אם מחקם מפני חזרה שלוח מחן או מחקם כדי לפסול השטר, ומשום הכי אין גובין בו אף אחד מהם.

ונחלקו האחרונים באיזה אופן מדובר דאין למדים כשיש חסרון שתי אותיות, דדעת הסמ"ע דכל זה דוקא כשהשטר נמצא ביד שלישי ואינו יודע למי ליתנו, וה"ה אם איש אחר הוציא שטר חוב וכתוב בו מלמעלה שם הלוה חנני ומלמטה חנן שגובה מחנני ולא מחנן, ואם כתוב למטה חן יגבה מחן ולא מחנני דודאי חזר מן העליון והלוה להתחתון, אבל כשהשינוי הוא בשם המלוה והשטר הוא ביד המלוה אף שכתוב בו למעלה חנני ולמטה חן והשטר ביד חנני או ביד חן גובה בו בין בחסרון בין בנמחק כיון שהשטר בידו. והש"ך והאחרונים חולקים בזה וסבירא להו דאפילו כשהשטר ביד המלוה אינו גובה בו בחסרון שתי אותיות. וכתב ערוך השלחן דנראה דהבית דין צריכין לדרוש ולחקור בזה הרבה מהסופר והעדים ומהבע"ד ויעשו כפי הנראה בעיניהם לאחר הדרישה והחקירה ולפי הבנתם בזה:

ומה שאמרנו דיד בעל השטר על התחתונה הוא הדין כשיש ספיקות במדות ומשקלות כשיש שינוי בשטר ממקום למקום, כגון דבמן הגמרא היתה מדה שמחזקת סאה וחצי ומדה קטנה שמחזקת קב וחצי והמדות האלו היו נקראים ברמז שהגדולה היתה נקראת ספל והוא ראשי תיבות סאה ופלגא והקטנה היתה נקראת קפל והוא ראשי תיבות קב ופלגא, ואם כתוב מלמעלה ספל ומלמטה קפל הולך אחר התחתון ואינו גובה אלא קפל, ואף אם כתוב בו מלמעלה קפל ומלמטה ספל, דבכל

לדבוריה תרין תלתא זימני, אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה וכו'.

בכמה מקומות בתלמוד מצאנו שאבוי מהדר על תקנת הבריות ונותן עצות לפי דברי חז"ל שלא יבואו אנשים לידי הפסד או רמאות, וגם כאן בסוגיין מזהיר אבוי על דרך כתיבת שטר או קיומו כדי שלא יבואו לרמות בו, ויש לכאורה להעיר במעשה שהביאה הגמרא ההוא בזבינא דאתא לקמיה דאבוי, אמר ליה ניהוי לי מר חתימות ידיה, דכי אתו רבנן מהוו לי, מעברנא להו בלא מכסא. אחוי ליה בריש מגילתא, הוה קא נגיד ביה, א"ל כבר קדמוך רבנן. דלכאורה מי הם רבנן שקדמוהו, הלא הוא אבוי בעצמו שהיא המימרא וההערה שלו. וצריך לומר שזו גופא כוונתו שתלמידי חכמים בקיאים הם גם בהוויות העולם וברמאויותיו, ושלא יחשוב שתלמידי חכמים הואיל והם שקועים בענינים רוחניים נעלים קל לרמותם, אלא להיפך, כמו שמצאנו ביעקב שהיה איש תם יושב אהלים, ולבסוף אמר לרחל על לבן אחיו אני ברמאות. ובוזה מבואר גם המשך הגמרא ההוא שטרא דהוה חתיים עליה רבא ורב אחא בר אדא, אתא לקמיה דרבא, אמר ליה דין חתימות ידא דידי היא, מיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימי לי מעולם כפתיה ואודי. א"ל בשלמא דידי זייפת, אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה, היכי עבדת, אמר אנחי ידאי אמצרא, ואמרי לה קם אזרנוקא וכתב. דלכאורה הוא פלא, דלא מצא אותו רמאי אדם אחר לזייף את חתימתו רק את חתימת ידיהם של גדולי הדור, אלא הוא הענין, שסמך על כך שלא יזכרו רבנן אם חתמו או לא, כיון דטרודים בלימודם. ומכאן נראה גם כן שיש רשעים יודעים ומכירים בגדלותם של צדיקים, אבל במקום ללמוד ממעשיהם מנסים הם לנצל את הדבר לטובת מעשה רשעתם... כלבן שרימה את יעקב ונתן לו את לאה כדי שיתעכב אצלו עוד שנים משום שהמים התברכו בגללו, כמבואר במדרש, והמצרים ששמו את ארונו של יוסף בתוך הנילוס כדי שיתברכו מימו.

וכללי כתיבת השטר המבוארים כאן, יסודם הוא שהשטר הוא כעין עדות ובא לברר את האמת, לכן צריך שלא יהיה בשטר דבר שיגרום לספיקות, וכן שלא יבואו לרמות על ידו, וכן הדיינים צריכים לראות שבשטר אין איזה דבר שנראה כרמאות וזיוף. ולכן צריך להתבונן בוויין וזיינין של השטר שלא יהיו דחוקים בין חתיבות שמא זייף והוסיף ו' או ז', ולא יהיו מרוחקים שמא מחק אות אחת כגון ה' או ח' והניח רגלה אחת במקום ו', וכל כיוצא בזה מדקדקים ונוהרים בו, וכן בכל כתב ולשון, ולכן צריך הסופר לזהר בכתיבת השטר שיהיו אותיותיו דומות זל"ז ויהיה הכתב מיושר ושוה בכל דבריו, שלא ירחיק האותיות זה מזה יותר מדאי ואל ידחוק הכתב יותר מדאי, ויכתוב בשוה בכל השטר שלא יהיה במקום אחד דחוק מעט ובמקום אחד מרווח מעט, דשינוי במקום אחד

מקום הולכין אחר התחתון, מ"מ כאן אינו גובה אלא קפל, משום דחיישינן שמא היה כתוב גם מלמטה קפל רק שזבוב עמדה על רגל הקו"ף של קפל ומחקה ונעשה סמ"ך, וכן כל כיוצא בזה בכל כתב ולשון, שכללא בידינו יד בעל השטר על התחתונה.

ומה שאמרנו שיד בעל השטר על התחתונה, כיון שהטעם לזה הוא משום השכנגדו מוחזק, לכן בשובר כשנפל ספק לא אמרינן בזה יד בעל השובר על התחתונה, דאדרבא דבעל השובר הוא מוחזק ולכן יד בעל השובר על העליונה נגד בעל השטר, וכל ספק שנפל בזה אין בעל השטר יכול להוציא מיד בעל השובר ונשאר תביעת בעל השטר נגד בעל השובר כתביעה בעל פה.

וכללא דמילתא בזה, דמי שבלעדי השטר לא היו יכולין לגבות ממנו, ממילא כשנפל ספק בהשטר אין בנו כח להוציא מידו כיון שכל החיוב הוא ע"י השטר ובהשטר יש ספק, וממילא דבעל השובר ידו על העליונה דאין כח ביד בעל השטר להוציא מבעל השובר, אבל אם החיוב ברור גם מבלעדי השטר באופן שגם אם לא היה שטר כתוב היה חייב לשלם והוא בא לפטור את עצמו מחמת ספקות שיש בשטר שביד שכנגדו, בזה לא שייך יד בעל השטר על התחתונה ומחייבין אותו לשלם כיון שהחיוב היה גם בלעדי השטר אין הספק שבשטר פוטר אותו מודאי החיוב.

עוד כלל נאמר בזה, דלא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה אלא באופן שאין השטר בטל לגמרי, אבל בדבר שהשטר בטל בו לגמרי לא אמרינן בזה יד בעל השטר על התחתונה, כגון שכתוב בשטר פלוני נתחייב לפלוני מנה לפורעו בפסח, צריך לפרעו בפסח הראשון ואינו יכול לומר לא אפרענו אלא לפסח שאחר כמה שנים, וכן כיוצא בזה. וזה שאמרנו דבמקום דבטל השטר לא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה היינו דוקא כשהספק הוא בכוונת הנותן או הלוה, כמו הך דפסח וכיוצא בזה, ובוזה לא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה דא"כ יבטל שטרו שלא כדין, דהשטר הוא כשר והוא ידחהו לעולם ולכן יד בעל השטר על העליונה. אבל היכי שנפל ספק בעיקר כשרות השטר אם נכתב כדין או שלא כדין, כגון שנכתב לשון שלא מהני במתנה ונפל ספק, בזה אמרינן ג"כ יד בעל השטר על התחתונה ובטל השטר ואמרינן שטעו בדין כתיבתו כיון שיש ספק בעיקר כשרותו של השטר:

דף קס"ז ע"א

אמר אבוי האי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה בבי דינא, לא לחוי בסוף מגילתא, דלמא משכח לה אחר וכתוב דמסיק ביה זוזי וכו', מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף שיטה, דלמא מזייף וכתב, ואי איתרמי ליה ניהדריה

תתנוהו לי ואם לאו תקרעוהו, אין שומעין לו, דאולי רוצה המלוה לעשות בזה איזה ערמה ותחבולה, ויותר מזה, אפילו אם הלוח כבר קבל בקנין סודר לפני עדים בלא המלוה שחייב למלוה פלוני כך וכך ואח"כ בא המלוה לבקש לכתוב לו על אותה הודאה בקנין סודר, מ"מ אין כותבין לו דיש אומרים דלא אמרינן סתם קנין לכתובה עומד אלא כשהיה הקנין בפני המלוה:

בד"א שכותבין שטר ללוח בלא המלוה, כשקנו מיד הלוח, דאז תיכף נשתעבדו נכסיו להמלוה אפילו כשלא בא לידו השטר כלל, אבל שטר בלא קנין אין כותבין אפילו מסר הלוח מעות בפנינו, דחוששין שמא יכתוב היום וילוח ממנו במשך זמן מהיום ואז ימסור לו השטר ולפי האמת לא נשתעבדו נכסיו רק מיום מסירת השטר אפילו כשהיתה ההלוואה מקודם, וצריכין לחוש שמא יגבה המלוה מהלקוחות מזמן כתיבת השטר, דהלוקחות לא ידעו שלא נמסר לו השטר ביום הכתיבה. ולדעת הרמ"א יש תקנה שיכתבו בשטר מפורש שמשעבדו לו הנכסים מעכשיו, ואז אפילו בא השטר להמלוה אחר זמן גובה כדין מלקוחות מזמן הכתיבה, אבל יש אומרים דלא מהני מה שנכתב בשטר אלא צריך קנין דוקא:

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו, ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו; והלוקח נותן שכר.

כותבין שטר למוכר שמכר שדהו לפלוני אף על פי שאותו פלוני אינו לפנינו, דזכין לאדם שלא בפניו, ובלבד שיהיו העדים מכירים את שם המוכר הכתוב בשטר שהוא האיש העומד לפנינו, דאל"כ יש לחוש שיכתוב שם אחר שאותו האחר מכר שדהו לפלוני, ויוציא הפלוני שדהו זו מיד האחר, אבל את הלוקח א"צ להכיר מי הוא. אבל להלוקח בעצמו אין כותבין שטר אפילו מכירין אותו אלא כשיצוה המוכר לכתוב, ואף אם יאמר הלוקח כתבו לי שקניתי שדה פלונית מפלוני והשטר יהיה אצלכם עד שיבא המוכר ויודה לפניכם, אין שומעין לו, ולא עוד אלא אפילו אם רק מבקש שיכתבו לו ששמעו ממנו שקנה שדה פלונית מפלוני, דאין זה שטר כלל, דהא אין מעידים על המעשה כלל אלא רק ששמעו מהקונה ואין שום ממשות בשטר כזה, מ"מ אסור להם לכתוב, דע"י כן יצא קול שפלוני מוכר נכסיו ויתלוללו נכסיו וכיוצא בזה [סמ"ע].

ובזה יש כמה דעות, דיש מי שאומר דזה שכותבין שטר למוכר אף שאין הלוקח עמו זהו דוקא כשמצוה לכתוב בהשטר שכבר קבל המעות מהלוקח, אבל בלא"ה אין כותבין אלא מדעת הלוקח, דשמא אינו רוצה כלל באותה לקיחה ומי ימר דזהו לו זכות שיכתבו שלא בפניו. ויש מי שמחמיר עוד שאפילו מצוה לכתוב שקבל המעות יזהרו שלא יכתבו בהשטר לשון שיהא בו משמעות שנכתב מדעת שניהם, דשמא לא ניחא לו להלוקח בכך שיוציא עליו שם שקנה קרקע מפני איזה טעם שיש לו,

שבשטר יותר מבמקום אחר יכול לבא לידי קלקול שיוסיף איזה אותיות באותו ריוח ולא יהיה ניכר שהרי יהיה שוה לתיבות המדוחקים קצת שבשטר [סמ"ע]. לפיכך אין העדים רשאים לחתום עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו, ולפיכך כשיבא שטר לפני הדיין צריך לעיין בכל אותיותיו ולדמות אות לאות ואם רואה בו שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב, וכל דבר שנוכל לתלות במחק דהיינו שבעל השטר מחק מקום זה תלינן והשטר פסול, ואם צריך לכופף בעל השטר ולייסרו כדי שיודה יעשה כדי שיצא הדין לאמיתו כמו שנמצאנו בסוגיין שהיו כופתים אותו עד שיודה.

וכן צריך לזהר שלא לכתוב בסוף השיטה משלש ועד עשר שמא יזייף ויעשה מעשר עשרים ומשלש שלשים, אבל אם כתוב שלשים בסוף שיטה אין אומרים שמא היה כתוב שלש ועשה שלשים, דחזקה על העדים שעשו כהוגן ולא כתבו שלש בסוף השיטה [נה"מ] ואם כתב בלשון זכר שלשה או עשרה שפיר דמי דליכא למיחש לזיוף, דאם יזייף לעשות משלשה שלשים יצטרך למחוק הה"א ויהיה ניכר המחק. וכשנזדמן לו תיבת שלש או ארבע או חמש עד עשר בסוף שיטה מחזיר הדבר פעמים עד שיבא בתוך השיטה, ואז כשיהיה כתוב שלשים בסוף השיטה יתברר שזייף, וראיה מדבאמצע שיטה כתוב שלש, ואף שכבר כתבנו דכשסותר מה שכתוב למעלה את הכתוב למטה כגון שלמעלה כתוב מנה ולמטה מאתיים הולכין אחר התחתון, מ"מ כשנמצא כתוב למעלה שלש ולמטה בסוף שיטה שלשים אין הולכין אחר התחתון משום דנראה יותר שזייף להוסיף היו"ד והמ"ם, מה שאין כן ממנה אין להוסיף על מאתיים. וכן יזהרו שלא לכתוב המספר באותיות, כגון שעל שנים יכתבו ב' ועל ארבע ד' וכיוצא בזה, שיוכל לזייף לעשות מן ב' כ' ומן ד' ר', ואם לא עשו כן הוי שטר שאפשר לזייף ופסול, אבל אם כתב גימטריאות או ראשי תיבות מדברים שא"א לזייפן כשר, כגון שכתוב י"ב אין לחוש שמא היה כתוב ב' והוא הוסיף היו"ד, דא"כ לא היו העדים חותמים כשכתוב ב', וגם היה נמצא דחוק הרבה [ש"ך], ומ"מ לכתולה יזהרו גם בזה, והראוי שלא ימצא שום ראשי תיבות או גימטריות בשטרות:

דף קס"ז ע"ב

כותבין שטר ללוח אף על פי שאין מלוה עמו, ואין כותבין למלוה עד שיהא לוח עמו; והלוח נותן שכר.

כותבין שטר ללוח אף על פי שאין מלוה עמו דמאי איכפת לנו כשרוצה לחייב עצמו, ועכ"ז אם המלוה מוחה מלכתוב באמרו שאין רצונו שיחזיקוהו כעשיר או שאר טענות שומעין לו ואין כותבין בע"כ. אבל למלוה אין כותבין בלא הלוח, ואפילו אומר המלוה כתבו שטר וחתמוהו ויהיה בידכם ואם יבא הלוח היום להקנות ממנו

ויכתבו הכל על המוכר איך שמכר לפלוני מרצונו, ולא יכתבו שפלוני לקח מפלוני ברצונו. ויש מי שחולק על כל זה וס"ל שכותבין תמיד להמוכר אפילו לא העיד על עצמו שקבל המעות, שכיון שלא נכתב מפורש שהלוקח הסכים על הקנין אין שטר זה מכריח את הלוקח שיקנה, דהכל יודעים שכותבין שטר למוכר בעצמו ולהלוקח אינו אלא לראיה אם ירצה ולא להכריחו.

אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה בית דין אלא מדעת שניהם, ושניהם נותנין שכר;

כותבין פלוני בירר דיין פלוני ופלוני בירר דיין פלוני וכל זמן שלא כתבו יכולים לחזור בהם ומשכתבו אין יכולים לחזור בהם, לפיכך אין כותבין אלא מדעת שניהם, ושניהם נותנים שכר הסופר, וה"ה אם קנו מידם על זה אין יכולים לחזור בהם, ואין זה קניין דברים, דהקניין הוא שמחייב עצמו לשלם או למחול כמו שיאמרו הדיינים. וי"א דכיון שטענו בפניהם אין יכולים לחזור בהם אף על פי שלא כתבו ולא עשו קניין, ובמקום שאין המנהג לכתוב כלל פלוני בירר פלוני וכו' כמו בזמנינו, כ"ע מודים דמשטענו בפניהם אין יכולים לחזור בהם.

דף קס"ה ע"א

צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק. ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא, אמרה ליה לאו אנא הואי, אמר לה איברא אנת הות; אמר אביי אף על גב דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק, כיון דדק דק.

והעיר בספר קובץ שיעורים [אות תרכ"ב] דממה דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק, ולכן לא הוי חוזר ומגיד, הביא בעל המאור בדבר שיעורים מצוין לטעות יכולין לחזור. והקשה הקובץ שיעורים דכיון דצורבא מרבנן לא דייק בנשים איך אפשר לסמוך על עדותו בזה כלל, וגם הוא עצמו איך מותר לו להעיד בדבר שלא דיקדק בו, וכן בכל דבר שמצוי לטעות בו איך סומכין על עדותן מתחלה, וכתב ליישב דאפשר דרוב פעמים אין טועין, ומשו"ה לא חיישינן שמא טעו אלא א"כ אמרו טעינו, ומקבלין חזרתן כיון דיכול להיות שטעו ולא שיקרו מתחלה:

רבי יוסי סבר אסמכתא קניא, ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא.

דיני ופרטי אסמכתא נתבארו כבר במסכת בבא מציעא.

מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים, ובא לפני בית דין ועושיין לו קיום.

פירש רשב"ם שהעדים עושיין קיום, וטעמו כיון שכבר נשתעבדו הנכסים, ובמה שנמחק השטר לא פקע השיעבוד, ודוקא לעשות שטר מתחלתו צריך דעת המתחייב, אבל הכא אין עושיין שטר חדש, והא דבא

לפני בי"ד, היינו לקבל עדותן, דקבלת עדות צריכה בי"ד. ובתוספות [ד"ה מעמיד וד"ה ובא] כתבו דצריך בי"ד לעשות הקיום, והקיום מועיל לגבות ממשעבדי, דבית דין אלימי לאפקועי ממונא, דאם מעידין בע"פ שכך היה כתוב בשטר לא יגבה אלא מבנ"ח. וכתב הקובץ שיעורים דהוא תימה, דמה בכך שנמחק השטר, מ"מ השיעבוד שבו להיכן הלך, ואיזה טעם יש בזה לומר דכשנמחק השטר בטל השיעבוד, וכתב עוד דנראה לפי דברי תוספות כאן דהקיום לא מהני אלא לגבות מזמן שני ולא מזמן ראשון, דכיון דבמחיקת השטר פקע השיעבוד הראשון א"א לעשות עכשיו שיעבוד למפרע, אמנם לקמן [דף ק"ע ע"ב ד"ה אין] כתבו במסקנתם דבנמחק גובין מזמן ראשון, וצ"ל דהשיעבוד הראשון לא פקע במחיקת השטר, וצריך לפי זה טעם למה צריך בית דין, וכתב דמ"מ בעי בי"ד דכיון שמזיק לו כתיבת השטר אין כח לעדים לעשותו שלא מדעתו.

ולהלכה, מי שיש בידו שטר ורואה שבלה והוא עומד להמחק לגמרי מעמיד עליו עדים בין אותם שחתומים על השטר ובין עדים אחרים שמכירים החתימות ויודעים מה שבשטר, ומביאם לבית דין ומעידים לפניהם והבית דין עושים לו קיום, וכן אם נמחק לגמרי מאחר שהעדים יודעים מה היה כתוב בו מעידים לפני בית דין ועושים לו קיום, ועדות זו יכולים להעיד אפילו שלא בפני הלוח ואפילו בנמחק לגמרי, דאם נצריך להמתין על הלוח שמא ישכחו הדבר ויפסיד המלוה, והתירו בזה כמו ברוצים לילך למדינת הים שמקבלים שלא בפני בע"ד [אוי"ת] וכשהשטר עדיין לא נמחק לגמרי לא צריכים באמת לעדים כלל דהבית דין בעצמם יכולים לקרותו [סמ"ע סימן מ"א] אלא דטוב יותר להמלוה שיעמיד עדים דשמא עד בואו לבית דין ימחק עד שהבית דין לא יוכלו לקרות, אבל העדים בעצמם אפילו העדים החתומים על השטר אסור להם לעשות שטר חדש בעצמם, ואפילו נמחק השטר בפניהם, דלעדים אין כח לכתוב שטר בין מזמן הראשון בין מזמן זה בלא ציווי הלוח והמלוה, אבל בית דין יש להם כח לזה, והטעם דעדים כיון שעשו שליחות בפעם הראשון שוב אין להם כח לעשות שום שליחות בלי ציווי הבע"ד, ולכן אם טעו בכתבתם הראשונה ולא נכתב כהוגן יכולים לכתוב עוד הפעם מאחר שלא עשו עדיין שליחותם:

וכל זה דוקא כשידוע בעדים שנמחק באונס, אבל כל שלא התברר שנמחק ע"פ סיבה אין עושים לו קיום, דחוששין כיון שלא חשש לשמור את השטר והניחו במקום שראוי להמחק שמא הוא שטר פרוע, ולכן בלא הלוח אין לעשות בזה קיום.

כיצד הוא הקיום, כותבים שטר אחר בלשון זה, אנחנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו על סך כך וכך וזמנו ביום פלוני ופלוני ופלוני

עדיו, ואם עדי המחק הם עדים אחרים צריכים להזכירם בשטר שפלוגי ופלוגי העידו על מחיקת השטר ושכך וכך היה כתוב וחתום בו, והטעם שצריך להזכירם כדי שיוכל הלוח לעמוד עליהם ולפוסלם באם שהעידו שקר [סמ"ע] והדיינים חותמים על השטר ויש לזה השטר כל כח ותוקף של השטר הראשון:

דף קס"ה ע"ב

נקרע פסול, נתקרע כשר; נמחק או נטשטש, אם רישומו ניכר כשר. ה"ד נקרע, ה"ד נתקרע, אמר רב יהודה נקרע, קרע של בית דין, נתקרע קרע שאינו של בית דין.

שטר שבא לפנינו קרוע והמלוה אומר שמעצמו נקרע, אם הקרע בכפלו במקום שנכפל הנייר וניכר שנעשה מעצמו מפני שמונה זמן רב או מפני משמוש ידים, אפילו נקרע לגמרי שתי וערב ואינו מעורה אפילו קצתו כשר [ט"ז סימן נ"ב, וכן הוא בדרישה] ואפילו היה הכפל במקום התורף שהוא מקום העדים והזמן והמעות ושם המלוה והלוה דכשבת דין קורעים שטר קורעים על מקומות אלו, מ"מ כשר כיון שניכר שנעשה מעצמו ע"י כפילת הנייר. ודעת הש"ך דבמקום התורף פסול אפילו בכפלו מטעם דלא היה לו להניח עד שיקרע לגמרי והיה לו לילך לבית דין לקיימו מקודם שנקרע לגמרי, אלא וודאי שנעשה בכוונה. ואם ניכר שנעשה בידי פסול אפילו לא נקרע אלא קצתו דמוכח שפרוע הוא, דאל"כ לא היה המלוה מניחו לקורעו. ואף אם הקרע היה שלא במקום קרע בית דין, אם נראה לדיין שהיה בו קרע בית דין והוסיפו על הקרע כדי להעלים את הקרע בית דין אין גובין בו, אבל בלא"ה אין חוששין, כגון שנמצא נקב גדול בשטר אין אומרים קרע בית דין היה וזה נטל סביבותיו כדי להעלים הקרע בית דין, דאין דרך לעשות כן ואין פוסלים שטר מפני ספק כזה.

תנו רבנן הרי שבא ואמר אבד שטר חובי, אף על פי שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין לו את השטר.

מי שבא ואמר נאבד שטר חובו ומבקש מבית דין שיכתבו לו שטר אחר, אפילו הביא עדי שטר הראשון ומעידים שכתבו ונתנו לו וליכא למיחש שמא כתב ללות ולא לוח, ואפילו הביא עדים שנאבד לו השטר, מ"מ אין הבית דין כותבים לו שטר אחר, דחיישינן שמא ימצא גם הראשון ויגבה שני פעמים, אלא א"כ עדים מעידים שנשרף השטר וכיוצא בזה שאינו בעולם כלל אזי כותבין לו שטר אחר, ולא חיישינן שמא יהיה לו כמה כתי עדים שנשרף השטר ויגבה בכל כת מבית דין אחר, דבאמת כשפורע לו ע"פ עדים שנשרף השטר יכתוב לו המלוה שובר, וכשיבא לגבות פעם אחרת יוציא זה השובר

שפרעו. ולכן מה שאמרנו שאפילו הביא עדים שנאבד השטר אין כותבים לו שטר אחר שמא ימצא השטר הראשון, אין איסור רק אם הבית דין אינם מודיעים להלוח, שאז יש חשש שמא ימצא השטר הראשון ויגבה בו תחלה ולא יעלה על דעת הלוח לבקש ממנו שובר כיון שמחזיר לו השטר והוא אינו יודע שנאבד ושהבית דין כתבו לו עוד שטר, אבל כשהבית דין מודיעים להלוח יכולים לכתוב לו שטר אחר והלוח יהיה זהיר כשיפרענו לקבל ממנו שובר. אבל אם לא הביא עדים שנאבד אין בית דין נזקקין לו שמא יש איזה ערמה בדבר, אבל כשהביא עדים מוכרחים להזדקק לו שלא יפסיד חובו [חו"מ סימן מ"א].

ומבואר בסוגיין דכל זה בשטרי הלואה או שטרי מקח ומתנה שיש בה אחריות, אבל שטר מתנה שאין בה אחריות ושטר מקח שמבואר בו שלא נמכר באחריות, אם אומר שאבד שטרו, אפילו לא הביא עדים שנאבד ממנו כותבים לו, דאין שום חשש בזה, אבל ללא צורך כלל, כגון שאינו אומר שנאבד שטרו אלא שמבקש עוד טופס אין נותנים לו אפילו במכר ומתנה ללא צורך, אבל בצורך קצת כותבין, כגון בשטר צוואה שכתוב בו מתנות לכמה אנשים ובא אחד מהם לבית דין שיכתבו לו לבדו חלקו על שטר בפ"ע כדי שיהיה בידו שטר בפ"ע כותבים לו, דאין היזק בזה, דשטר צוואה לא לגוביינא מלקוחות הוא דלאו שטרא הוא.

דף קס"ט ע"ב

היכי כתבין אמר רב נחמן, דכתבי הכי שטרא דנן דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי, אלא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוקח.

כבר ביארנו לעיל דשטר הלואה שאמר המלוה שאבד שטרו ומבקש את העדים שיכתבו לו שטר אחר שאין כותבין לו, אבל במכר מי שבא ואמר שאבד שטרו שהיה לו על שדה פלוגית שקנאה מפלוגי והעדים יודעים מזה כותבין לו שטר אחר, דבהלואה יש חשש שמא יגבה שני פעמים אבל במכר אין לחוש, ואף על גב דיש לחוש שמא בע"ח של המוכר יטרוף אותה ממנו ויצטרך לגבות מהמוכר או מלקוחות של המוכר ויגבה שני פעמים, טמרו בגמרא דיש תקנה לזה, שכותבין בשטר דשטר זה אין גובין בו לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין ולא כתבנוהו אלא להעמיד בו שדה פלוגית כדי שהמוכר לא יוציאנה מידו. ויש מי שאומר דאין כותבין רק מזמן ראשון משום דאיכא למיחש שמא אחר קנייתו חזר ומכרה להמוכר ויוציא אח"כ שטר זה שזמנו אחר המכירה שמכרה להמוכר ויאמר חזרתי וקניתי ממך, ואף על גב דניכר מתוך השטר שעוד שטר היה, דהרי כותבין בו שאין גובין בו, מ"מ יהא יכול לומר שבשעת המכירה כתבו לו שני שטרות, דגם בתחלת המכירה

כשמבקש לכתוב לו שני שטרות דשמא יאבד האחד כותבין לו בכה"ג כיון דאין חשש בזה [סמ"ע סימן רל"ט] ומ"מ אין להרבות בשטרות בחנם, דהשומע לא ידע ויאמרו שיש על המוכר שטרות הרבה ויתזלזלו נכסיו [ש"ך].

ת"ר הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר, דברי רבי, רשב"ג אומר בחזקה.

טען המחזיק שיש לו שטר שמכרה לו וגם יש לו עדים שהחזיק ג' שנים, אף על פי שדי בעידי חזקה לבד, מ"מ כיון שאומר שיש לו שטר צריך לקיים גם השטר, ועכ"ז אינו מעכב אם א"א לו לקיימו, כגון שמתו העדים החתומים בו או הלכו למדינת הים ואין מי שיכיר חתימתם, אבל אם יש עדים לא תועיל לו חזקתו עד שיבואו העדים ויקיימו השטר, דמי שטוען שיש לו שני ראיות אף שא"צ אלא לאחד מ"מ צריך לברר שניהם, ואם חזר ואמר אבד שטרי אינו נאמן, דחיישינן כיון שמקודם אמר שיש לו שטר ועתה אומר שנאבד קרוב הדבר שמצא איזה פסול בשטר ואין ביכולתו להראותו, וכיון שהחזקה היא כעדות על השטר והשטר בטל, ממילא דגם החזקה אינה כלום, וכ"ש אם הביא השטר ובאמת נמצא בו פסול כגון שהעדים קרובים או פסולים או נמצא בו איזה זיוף דנתבטלה גם החזקה, דהחזקה אינה אלא ראייה שהיה לו שטר וכשהשטר פסול מה מועיל החזקה.

דף ק"ע ע"א

אנא בהדיא כשמעתא דמר סבירא לי, דאמר רבי אבא אמר רב אדא בר אבהו אמר רב האומר לחבירו פרעתוך בפני פלוני ופלוני צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו וכו' אנא נמי לברר קאמינא.

אמר הלוח פרעתוך בפני פלוני ופלוני אומרים ללוח שיביאם ויעידו, דצריך לברר דבריו, ואם לא באו אין חוששין לזה ונאמן, ולא עוד אלא אפילו באו והכחישוהו ואמרו לא ידענו מזה מ"מ לא הוחזק כפרן ונאמן בשבועת היסת, דמתרצינן דבריו דכיון שלא היה עליו חיוב לפרוע בפני עדים לא דקדק היטב בזה ונדמה לו שראו הפרעון ובאמת לא ראו. ולכן אם אומר שהזמינם לעדים שיראו הפרעון והם מכחישים ואומרים לא ידענו מזה הוחזק כפרן ומשלם. ויש חולקין בזה וס"ל דוודאי כשיש טורח רב להביא העדים אין הב"ד מצוים אותו שיביאם, אבל כשבאו והכחישוהו הוחזק כפרן אפילו כשלא הזמינם לעדים, דאם באמת היה פורעו במעמד העדים לא יתכן שלא היו רואים הפרעון [שתי הדעות בחו"מ סימן ע"ב, והדעה השניה הביאה הרמ"א, ועיין בסמ"ע שם]:

דף ק"ע ע"ב

אמר רב אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי.

ופירש רשב"ם דרב תנא ופליג, ובתוספות כתובות [ה' ע"א ד"ה תנא] כתבו דרבי יוחנן לא היה מחזיק רב כתנא דפליג עליו בכל דוכתא, וכיון דקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, א"כ סבירא לן דרב אינו תנא ולא יוכל לחלוק על תנאים, והקשה בקובץ שיעורים דאם כן איך פסקינן הכא הילכתא כרב נגד המשנה. וכתב דדבר זה שאל מהגר"ח הלוי זצ"ל מבריסק, והשיב, דבאמת גם אמורא יש בכוחו לחלוק על תנא, והא דמותבינן תיובתא מתנאי לאמוראי, הוא משום דאמורא אינו חולק על תנא, ואילו ידע דברי התנא לא היה חולק עליו, אבל במקום שחולק להדיא, אפשר להיות הלכה כמותו. עכ"ד.

וכתב הקובץ שיעורים דנראה מוכח כן ממה שנמצא בגמרא בכמה מקומות שאמרו האמוראים על משנה זו אינה משנה, והביא את לשון רב שרירא גאון באגרתו ושכתב וז"ל, והיכא דמשכחינן במתניתין מילתא משבשתא, וצריכא למסמי מינה מידי דאית בה קושיא ולא סליק, אמרינן סמי מכאן כך וכך, ואף מסברא דחינן מתניתין כולה.

וכתב הקובץ שיעורים דמה שכתבו התוספות, דאיכא פלוגתא אי רב הוי תנא או אמורא, אינו נראה כן מדברי רבינו שרירא, דז"ל באגרתו, והווי נמי רבנן אחרני דאיתנינן תנאי ואמוראי, כגון רבי חנינא ורבי ינאי ורב דהווי תלמידי דרבי וכו' ובכמה דוכתי אמרינן רב תנא ופליג, והווי נמי רבנן אחרני דהווי אמוראי בלחוד, כגון שמואל ורב שילא וכו'. עכ"ל. וכתב הקובץ שיעורים לבאר לשון רב שרירא "דהווי תנאי ואמוראי" שהיו במדרגה ממוצעת בין תנאי לאמוראי, ולכן הם חולקים על תנאים וגם אמוראים חולקים עליהם.

והרמב"ן [לעיל קל"א] כתב חידוש גדול, דהא דמותבינן תיובתא מתנא לאמורא הוא רק אם דברי התנא נשנו במשנה או בברייתא, אבל אם הן בלשון מימרא אפשר לחלוק על דברי התנא, וכן כתב שם רבינו יונה, ואף על פי שאין דרך האמוראים לחלוק על התנאים, הני מילי בדבר שסיימו אותו במשנה או בברייתא.

וכתב בקובץ שיעורים לבאר היסוד הזה, דמשניות וברייתות נסדרו בהסכם כל חכמי הדור, ולכן כתבו תוספות דדין מחלוקת ואח"כ סתם אינו תלוי בסידור המשנה שסידר רבי אלא לפי הסדר ששנה לתלמידיו, דהיינו דכח סתם משנה אינו מפני הכרעתו של רבי, דמאי אולמא דרבי משאר תנאי, אלא מפני הסכמת כל חכמי הדור שלמד עמהן, אבל מימרא נאמרה על דעת עצמו של התנא שאמרה, ולפי"ז נמצא דהחילוק אינו בין תנאי לאמוראי אלא בין משנה וברייתא למימרא.

והעיר שם בקובץ שיעורים דנמצא בגמרא דמקשינן גם מאמוראי קמאי כגון רב ורבה אף דהן מימרא, וכתב

דף קע"א ע"ב

אמר רב ליה, הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר וכו' הא רבי יוחנן והא ריש לקיש דאמרי תרוייהו כותבין שובר וכו' ומסתברא דכותבין שובר וכו' עבד ליה לאיש מלוה.

מי שפרע מקצת חובו זמן הפרעון מכל החוב הגיע אלא שהמלוה נתרצה להמתין לו מותר החוב, ייפו חכמים כח המלוה שאם רצה יעשו לו בית דין שטר אחר ממה שנשאר חייב לו ויכתבו השטר מזמן הראשון והשטר הראשון קורע, ואם רצה יכתוב לו שובר על נייר בפ"ע, ואין הלוח יכול לכופו לכתוב לו השובר על השטר, דבזה שהשובר יכתב בפ"ע וינתן להלוח והשטר יהיה בשלימות ביד המלוה יפחד הלוח שלא יאבד השובר וישלם לו מהר בשלימות.

הבא לפרוע חובו ואמר המלוה אבדתי השטר, אין הלוח יכול לומר לא אפרע לך עד שתחזיר לי את השטר, אלא כותב לו שובר וגובה חובו, ורשות ביד הלוח ליתן חרם סתם על מי שכובש שטרו וטוען שאבדו אבל אינו יכול להשביעו על זה מפני שהיא טענת שמא. ולכן אם הלוח טוען ברי שהשטר אצלו ומטמינו ישבע המלוה היסת שאבדו, ומ"מ אין הלוח יכול לעכב את הפרעון עד השבועה אלא משלם לו ונוטל שובר ומשביעו [ש"ך] כיון דחייב לפרועו ע"פ השובר מדינא.

אמר המלוה אין שטרי עתה בידי כי הוא מונח בעיר אחרת ואכתוב לך עתה שובר, יש מי שאומר כיון שהשטר בעולם אינו מחוייב ליפרע לו עד שיחזיר לו השטר. וכתב ערוך השולחן דנראה דאם המלוה צריך להמעות והבית דין רואים שאין ערמה בזה, כופין את הלוח שישלם לו ע"פ שובר, והבית דין לוקחים בטוחות מהמלוה שיעמיד השטר ליד הלוח לזמן פלוני. אבל אם ידוע שהשטר הוא ביד המלוה ואינו רוצה להחזירו ואומר שיכתוב לו שובר אין הלוח מחוייב לשלם לו עד שיחזיר לו שטרו, ואפילו נשבע הלוח מקודם שישלם לו לזמן פלוני פטור מן השבועה, דאנן סהדי שלא נשבע אלא על דעת שיחזיר לו שטרו כמנהגו של עולם:

דף קע"ב ע"א

אמר רבא האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר שויה ניהלי תרי בני חמשיני חמשיני לא משוינן להו וכו' האי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשיני חמשיני, ואמר שוינהו ניהלי חד בר מאה לא משוינן ליה וכו' אמר רב אשי האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר שוונהי ניהלי חד בר חמשיני לא משוינא ליה וכו'.

מי שיש לו שטר על חבירו במנה ובא המלוה ואמר עשו לי שטר מחמשים זוז כי חמישים פרע לי הלוח, אין

ליישב דמ"מ לא מותבין תיובתא מינייהו, כמו דמותבין ממשנה או ברייתא, אלא דהיכא דאפשר לשנויי משנינן, וסיים בקושיא על זה דבסוגיא דיאוש שלא מדעת קאי בתיובתא לרבא ממימרא דרבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק.

ונראה דזה לא קשה מידי, דודאי מימרא דאמוראי קמאי מכרעת את דעתם של האחרונים במחלוקותיהם ובספקותיהם, דהם ידעו טפי מבתראי, דהלכות מתמעטים והולכים ומה דמסתפק לן היה פשוט לקמאי, אם מצד הקבלה ואם מצד הסברא, ומה שאמרנו בענין מימרא של תנא, היינו שאם אנו מוצאים מימרא כזו שלא מוזכרת לא במשנה ולא בברייתא, הרי זו גופא ההוכחה דלא ראו מסדרי המשנה את דברי התנא הזה או שלא היתה מוכרעת אצלם ולכן לא קבעום במשנתם. מה שאין כן במימרא של אמוראי קמאי, דשם אין לנו מושג של משנה וברייתא, והכל מימרות, ופשוט שדברי הראשונים מכריעים, אם בביאור המשניות והברייתות שהם היו קרובים לזמן המשנה וידעו את פשט המשנה או הברייתא, ואם בסברות, דכך אמרו [עירובין נ"ג ע"א], אמר רבי יוחנן, רבי אושעיא בריבי בדורו כרבי מאיר בדורו מה רבי מאיר בדורו לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו אף רבי אושעיא לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו. אמר רבי יוחנן לכן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סידקית. ראשונים רבי עקיבא אחרונים רבי אלעזר בן שמוע. איכא דאמרי ראשונים רבי אלעזר בן שמוע אחרונים רבי אושעיא בריבי, ואנו כמלא נקב מחט סידקית. אמר אביי ואנן כי סיכתא בגודא לגמרא. אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא. אמר רב אשי אנן כי אצבעתא בכירא לשכחה. עיי"ש.

דף קע"א ע"א

תנו רבנן שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר, דברי ר' יהודה, רבי יוסי פוסל.

שטר שזמנו כתוב בו בשבת או בעשרה בתשרי שהדבר ידוע שבאותו יום אין כותבין ויש ספק אם נכתב לפני שבת ויה"כ ואיחרו הזמן ומאוחר הוא וכשר או שנכתב אח"כ על זמן מוקדם ופסול, אין מוציאין השטר מחזקת כשרותו וכשר השטר. ויש מי שאומר דאי אמר הלוח אשתבע לי שהעדים לא הקדימו בכונה ושהוא מאוחר מחוייב לישבע, אבל אם הלוח אינו תובע שבועה אין טוענין הבית דין בעדו. ודוקא בשטר מקויים מוקמינן ליה אחזקתיה וכשאמר השבע לי נשבע ונוטל, אבל אם אינו מקויים על בעל השטר להביא ראיה, ואמרינן ליה קיים שטרך, ואף על גב שהלוח אינו טוען אנך טענינן ליה [ח"מ סימן מ"ג]:

לאבדו. והרמב"ם [פכ"ג ממלוה הי"ז] כתב שזכות הוא ללוה שיהיו שנים שלא יכוף אותו בדין בפעם אחת לגבות הכל. וכיון דבכל צד יש טובה ללוה אין עושין בלתי ידיעתו, אבל ברצון שניהם עושים. ואם ידוע בעדים שלא פרע לו כלל והמלוה מבקש לוותר לו מחובו ולעשות לו שטר קטן מזה שומעין לו אף בלא ידיעת הלוה [סמ"ע סימן נ"ג]:

דף קע"ב ע"ב

אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע, הכא נמי ממך מההוא גברא דנפיק מתותי ידיה משמע.

שטר שאינו כתוב בו שם המלוה בפירוש אלא כתוב בו אני פלוני לוייתי ממך מנה ועדים חתומים למטה על קיום העניין, כל המוציאו גובה בו, דמסתמא המוציאו הוא המלוה, ולא חיישינן שמא אדם אחר הלוה לו ונפל ממנו ומצאו זה, דבכל מה שביד האדם הוא בחזקת שלו. ודווקא שהמוציא שטר זה טוען כן שהוא המלוה, אבל כשטוען שקנאו מאחר צריך כתיבה ומסירה ככל השטרות, משום דלשון ממך אינו משמע מכל מי שמוציאו אלא מהמלוה דווקא [סימן נ].

שומעים לו דשמא פרע לו כל המנה והמלוה אמר לו שאבד שטרו ונתן לו שובר על המנה ועתה יוציא עליו שטר על חמשים ויאמר שהלואה אחרת היא ויגבה בו, ולא עוד אלא אפילו כשידוע בעדים שכן הוא שפרע לו מחצה אין עושים לו שטר אחר שלא בידיעת הלוה, אלא כותבין לו על השטר שפרעו חמשים, ובזה לא יגיע פסידא להלוה בשום פנים, כיון ששטר זה בשלימות ואם יש עליו שובר הרי לא יגבה בו עוד כלל. וכן כשידוע בעדים שלא פרע לו כלל ומבקש שיעשו לו שני שטרות של חמשים או שיש לו שני שטרות של חמשים וידוע בעדים שעדיין לא פרע לו כלל ומבקש שיעשו לו שטר אחד ממנה, אין שומעין לו, אא"כ הלוה מצוה ג"כ, והטעם דלהלוה יש לפעמים טובה כשכל החוב בשטר אחד, מפני שכשיפרע לו מקצת החוב ויכתוב לו המלוה שובר על אותו מקצת, אז כשיבקש המלוה מותר החוב ויטעון הלוה פרעתי בית דין משביעים להלוה, דשטר פגום כשטוען פרעתי בית דין משביעין אותו, מה שאין כן שטר שאינו פגום אין משביעין אותו אא"כ הלוה טוען השבע לי, ולפעמים יותר טוב לו כשהחוב בשני שטרות, דכשיפרע לו שטר אחד יקרענו מה שאין כן כשכל החוב בשטר אחד ויפרענו מקצת והמלוה יתן לו שובר ויצטרך לשמור שוברו שלא